

„Naukowcy o teologii i teolodzy o nauce”

Papieża Franciszka koncepcja dialogu w relacji nauka – wiara

I. AKCENTY W TEOLOGII

Nauczanie papieża Franciszka często analizowane jest w kontekście duszpasterskim, gdzie podejmowane są próby wypracowania postulatów pastoralnych. Niemniej jednak, jednym z wielu wątków, które przedstawia papież Franciszek jest określenie roli teologii, a zatem jej współczesnego charakteru a także jej odniesienie do nauk doświadczalnych, w których główną rolę pełni wysiłek rozumu (por. LF 36).

Warto podkreślić, że papież Franciszek w swoim nauczaniu opiera się na wypracowanym posoborowym podejściu do teologii. Podkreśla jednak pewne akcenty¹, które mogą być odpowiedzią na problemy współczesności, które istnieją w relacji nauki do wiary, będącej nierozłącznie związaną z teologią (zob. LF 36).

II. ROLA WIARY W TEOLOGII

Akcent jaki wzmacnia papież Franciszek w opisie teologii to jej relacja do wiary. Istotny w tym aspekcie jest opis teologii z encykliki „Lumen Fidei”, w której Franciszek zaznacza, że teologia rodzi się z wiary i nie jest bez niej możliwa, a zarazem służy wierze i żyje wiarą (zob. LF 36). Ponadto należy podkreślić, że teologia w ujęciu Franciszka „nie jest więc tylko słowem o Bogu, ale przede wszystkim przyjęciem i dążeniem do głębszego zrozumienia tego słowa” (LF 36). Teologia jest zatem nierozłącznie połączona z wiarą, i do pogłębiania wiary prowadzi, ale opiera się także na dwóch faktorach² w relacji do słowa, jakimi są przyjęcie oraz dążenie do coraz głębszego zrozumienia słowa (zob. LF 36).

Podejście papieża Franciszka do teologii jest istotne w podjęciu dalszej refleksji, gdzie teologia odnosić się będzie do wiedzy wypracowanej przez nauki doświadczalne (zob. LF 36), czyli do tego wszystkiego co poznawane jest wysiłkiem rozumu. Podejście ujęte w „Lumen Fidei” znajduje swoją kontynuację w „Ewangelii Gaudium”, gdzie papież Franciszek

¹ Por. S. Zatwardnicki, *Wizja teologii w wypowiedziach papieża Franciszka*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 3 (2018), s. 253.

² Por. H. Sławiński, *Oryginalne ujęcie kwestii wiary w encyklice papieża Franciszka Lumen Fidei*, „Polonia Sacra” 17 (2003), s. 99-100.

podkreśla, że to wiara „wnosi umysł ludzki aż do tajemnicy wykraczającej poza ludzką naturę i inteligencję” (EG 242). Takie podejście traktowałoby jednak teologię jako dziedzinę zamkniętą w relacji do nauk empirycznych. Papież Franciszek proponuje zatem, oprócz misji ewangelizacyjnej teologii³, potrzebę dialogu między nauką a wiarą.

III. KONCEPCJA DIALOGU

Koncepcja dialogu jest jednym z najczęściej i najszerzej omawianych przez papieża Franciszka tematów (zob. QA 2, 26-27, 37; ChV 208, 222; AL 136-141; EG 133, 137; LS 62-64, LF 32-34 i inne). Należy jednak zaznaczyć, że termin „dialog” stosowany jest przez papieża Franciszka w różnych kontekstach, z których pierwszorzędny jest dialog człowieka z Bogiem. Potrzeba dialogu jest jednak stosowana również w kontekstach takich jak liturgiczny, społeczny, kulturowy, czy nawet w ramach omawiania działalności szkół katolickich, gdzie dialog powinien być prowadzony na wszystkich poziomach (zob. ChV 222). Dialog jest zatem rozumiany przez papieża Franciszka szeroko jednakowo będąc odpowiedzią na problemy duszpasterskie, społeczne i kulturowe.

Spośród wielu kontekstów ujęcia koncepcji dialogu papieża Franciszka jednym z istotnych jest wskazywana potrzeba dialogu pomiędzy nauką a wiarą. Papież Franciszek kontynuując myśl poprzedników o współbrzmieniu wiary i rozumu podkreśla rozwijający wymiar wpływu wiary na nauki empiryczne. Dialog sprawia bowiem, że uczony pozostaje „otwarty na rzeczywistość z całym jej niewyczerpanym bogactwem. Wiara pobudza zmysł krytyczny, ponieważ nie pozwala, by badania zadowalały się swymi formułami, i pomaga im zrozumieć, że natura jest zawsze większa. Zachęcając do zdumienia wobec tajemnicy stworzenia, wiara poszerza horyzonty rozumu, by lepiej oświecić świat odsłaniający się przed badaniami naukowymi” (LF 34). Takie podejście umożliwia dialog, który będzie owocny zarówno dla nauki, jak i dla teologii (por. LS 62).

Papież Franciszek podkreśla szczególnie aspekt dialogu wiary względem nauk, choć nie jest to jedyne podejście. W koncepcji dialogu jest także przeciwny wektor, gdzie to nauki mają istotny wpływ dla rozwoju teologii, szczególnie w aspekcie jakim jest przekaz⁴. Franciszek zwraca uwagę na konieczność dostosowania przekazu teologii by nie była ona

³ Wątek ewangelizacyjnej misji teologii jest w niniejszym opracowaniu jedynie zasygnalizowany. Niemniej jednak stanowi on jeden z głównych elementów nauczania papieża Franciszka (np. EG 242). Jednak dla oddania relacji między wiarą a nauką została podniesiona kwestia koncepcji dialogu.

⁴ Por. Franciszek, *Przemówienie na kongresie nt. Teologia po Veritatis gaudium w Neapolu*, „Wielokulturowa i wieloreligijna rzeczywistość regionu śródziemnomorskiego”, OsRomPol 415 (2019), s. 14.

jedynie „pustymi hasłami”, ale brała pod uwagę kontekst społeczny, który uwzględniają, między innymi, nauki społeczne (por. LS 17, 65).

Co należy jednak podkreślić to dopuszczalność pluralizmu w różnym ujmowaniu relacji wiary i rozumu. Papież Franciszek wskazuje, że „Kościół katolicki jest otwarty na dialog z myślą filozoficzną, a to pozwala mu tworzyć różne syntezy wiary i rozumu” (LS 63). Dialog pozwala na swobodną wymianę myśli i wzajemną otwartość, gdzie istotna staje się postawa wzajemnego słuchania⁵. Według papieża Franciszka koncepcja dialogu jest zatem konieczna dla prawidłowego kształtowania relacji pomiędzy wiarą, a rozumem, czy też pomiędzy teologią, a naukami empirycznymi. Takie podejście może zatem sprawić, że teologia w swojej aktywności nie będzie „za” ludzkimi problemami, ale będzie towarzyszyła człowiekowi ukazując przestrzeń wzajemnego odniesienia wiary i rozumu.

Bibliografia:

Franciszek, Enc. *Laudato si* (Watykan, 24.05.2015).

Franciszek, Enc. *Lumen Fidei* (Watykan, 29.06.2013).

Franciszek, Adh. *Amoris Laetitia* (Watykan, 19.03.2016).

Franciszek, Adh. *Christus vivit* (Watykan, 25.03.2019).

Franciszek, Adh. *Evangelii gaudium* (Watykan, 24.11.2013).

Franciszek, Adh. *Querida Amazonia* (Watykan, 2.02.2020).

Franciszek, *Przemówienie na kongresie nt. Teologia po Veritatis gaudium w Neapolu. „Wielokulturowa i wieloreligijna rzeczywistość regionu śródziemnomorskiego”, OsRomPol 415 (2019), s. 12-18.*

Sławiński H., *Oryginalne ujęcie kwestii wiary w encyklice papieża Franciszka Lumen Fidei, „Polonia Sacra 17 (2003), s. 237-257.*

Zatwardnicki S., *Wizja teologii w wypowiedziach papieża Franciszka, „Rocznik Teologii Katolickiej 3 (2018), s. 253.*

⁵ Por. Tamże, s. 15.